

La meva experiència al Rodoreda, de l'Hospitalet de Llobregat

Joan Santacana Mestre

Memòries de mestres.

La meva experiència al Rodoreda, de l'Hospitalet de Llobregat

Mi experiencia en el Rodoreda, de l'Hospitalet de Llobregat

My experience in the Rodoreda, of l'Hospitalet de Llobregat

Joan Santacana Mestre

(Professor)

RESUM

Aquest article és una reflexió personal sobre l'experiència docent i també vital meva, com a professor i director d'un centre d'ensenyament de l'Hospitalet de Llobregat en el darrer terç del segle XX. L'article es basa en la memòria, que ha sofert el filtre del temps, i pot servir com a font primària sobre un període històric de la ciutat en què es construïa una societat plural i democràtica, en el context de la transició política. L'article també fa especial incidència en l'inici d'experiències pioneres en el camp de l'ensenyament de la Història i constitueix una reflexió sobre la pròpia memòria.

Paraules clau: Ensenyament secundari, didàctica de la Història, grup Història 13-16, Mercè Rodoreda, Mixt 4, Patronat Ribas, Institut de Ripoll, Institut de la Sedeta.

RESUMEN

Este artículo es una reflexión personal sobre la experiencia docente y también vital mía, como profesor y director de un centro de enseñanza de l'Hospitalet de Llobregat en el último tercio del siglo XX. El artículo se basa en la memoria, que ha sufrido el filtro del tiempo, y puede servir como fuente primaria sobre un período histórico de la ciudad en el que se construía una sociedad plural y democrática, en el contexto de la transición política. El artículo también hace hincapié en el inicio de experiencias pioneras en el campo de la enseñanza de la Historia y constituye una reflexión sobre la propia memoria.

Palabras clave: Enseñanza secundaria, didáctica de la Historia, grupo Historia 13-16, Mercè Rodoreda, Mixto 4, Patronato Ribas, Instituto de Ripoll, Instituto de la Sedeta.

ABSTRACT

This article is a personal reflection on my experience as a teacher and director of a school in l'Hospitalet de Llobregat in the last third of the twentieth century. The article is based on memory, which has undergone time filtering. The Spanish political transition can serve as a primary source. The article also focuses on the beginning of pioneering experiences in the field of history teaching. Finally, it is a reflection on memory.

Keywords: Secondary education, History teaching, group History 13-16, Mercè Rodoreda, Mixt 4, Patronat Ribas, Institut de Ripoll, Institut de la Sedeta.

INTRODUCCIÓ A UN ASSAIG DE MEMÒRIES

Jo soc dels que han llegit molts llibres de memòries; m'agrada conèixer com els humans ens agradaria que ens recordessin. Amb tot, soc conscient que les memòries són traïdores. Diuen els lingüistes que la paraula *memòria* procedeix del llatí *memoria*, mot que empra l'adjectiu *memor*, que vol dir "el que recorda" i el sufix *-ia*. Amb tot, la paraula sembla que procedeix de l'arrel indoeuropea **(s)mer*, la qual, mitjançant el grec, ha donat el mot català *màrtir*. He reflexionat sobre aquestes coincidències i realment l'exercici d'escriure unes memòries no deixa de ser un petit *martiri*, ja que en primer lloc t'adones de la rapidesa amb què passa el temps; quan som joves no ens adonem de la raó que tenia Virgili quan va escriure aquella frase, *Sed fugit interea fugit irreparabile tempus*, que vol dir "Mentrestant, fuig irreparablement el temps". El pas del temps no deixa, doncs, de ser dolorós.

Amb tot, moltes persones escriuen les seves memòries per motius diversos: algunes per passar a la posteritat, d'altres per exculpar una vida que ha estat percebuda pels seus coetanis com a nefasta, hi ha qui escriu per posar de manifest orgullosament els seus mèrits i fins i tot n'hi ha que escriuen pel simple vici d'escriure. I jo, per què ho faig? Soc dels que creu poc en els judicis de la posteritat; els humans gairebé sempre jutgem els temps anteriors a nosaltres amb criteris encunyats molts anys després i, per tant, emetem judicis injustos. ¿Com quedaria Aristòtil si el volem jutjar segons els criteris dels drets humans actuals? Ell admetia l'esclavatge i li semblava normal; d'altres grans pensadors –pràcticament la majoria de pensadors medievals– admetien la tortura com un element vàlid per a obtenir la confessió d'un acusat, i avui difícilment la podem justificar. Molta gent jutja Cristòfor Colom com un traficant d'esclaus que va portar la desgràcia al Nou Món, i aquest és un criteri que poques persones del seu món podien imaginar que se li aplicaria a un home com l'almirall. Per tant, escriure per a la posteritat no té gaires possibilitats de ser un èxit. Tampoc crec que m'hagi d'exculpar de res, malgrat que, com tothom, la meva vida és un seguit d'encerts i d'errades i pel que fa a escriure per mostrar l'orgull dels mèrits propis, em sembla senzillament una estupidesa. Per tant, sols em toca emprar l'argument darrer: escric perquè tinc el vici d'escriure i sobretot perquè alguns antics companys, un professor i un exalumne de l'institut m'ho ha demanat.

Però he de confessar que aquestes pàgines no pretenen tampoc ser una font fidedigna del temps que m'ha tocat treballar a l'institut Mercè Rodoreda; no ho són, perquè es refien únicament de la meva memòria; no he consultat gairebé res per escriure-ho, sols en casos molt concrets m'he cregut en el deure de cercar alguna data o algun detall sobre persones o fets que anomeno, però res més. Quan et veus en la tessitura d'escriure sobre els teus records, les idees van sorgint una darrera l'al-

tra sense un ordre necessàriament cronològic; a vegades és un ordre temàtic, a vegades et confons de situació i apliques unes paraules a altres boques que mai les van pronunciar. Això és així en algunes ocasions. A més, la memòria és selectiva: no ho recordem tot ni ens convé recordar-ho tot. Així doncs, cal tenir present tot això abans de començar.

L'ARRIBADA AL MIXT 4 DE L'HOSPITALET I LES PRIMERES MANXIULES

La memòria és, com he dit, un filtre implacable que fa desaparèixer records i, en canvi, en magnifica d'altres. Jo recordo perfectament la meua arribada a l'institut Mixt 4 de l'Hospitalet de Llobregat. Vaig arribar com a funcionari de l'aleshores anomenat cos de catedràtics a un institut que es deia Mixt 4; vaig aterrar allà mitjançant concurs de trasllat i, segons diuen els papers, vaig començar el dia 1 d'octubre de 1979, però el 30 de setembre de 1982, és a dir, tres cursos més tard, vaig cessar perquè m'havien nomenat cap adjunt dels Serveis Territorials d'Ensenyament de Barcelona. En aquest lloc hi vaig estar poc temps, perquè el setembre del 1983 dimitia i tornava a l'institut de l'Hospitalet fins al setembre de 1985, en què vaig anar a l'institut de La Sedeta de Barcelona. Per tant, jo vaig estar a l'Hospitalet un total de 60 mesos o, si ho volem, cinc cursos acadèmics complets. Quan vaig arribar a aquell centre d'ensenyament per primera vegada jo tenia 31 anys. Portava quatre anys de catedràtic de Geografia i Història, havent exercit abans a València i durant un any al conflictiu institut Patronat Ribas de Barcelona, encara que havia estat prèviament professor interí a l'institut de Ripoll.

Jo devia ser, en aquells anys, un professor cregut, segur del que feia, no sé si pedant, però aquestes característiques –si és que les tenia– estaven motivades perquè en les oposicions a catedràtic de 1976, celebrades a Madrid, havia obtingut el número 1 d'Espanya i això de ben segur que havia afectat la meua manera de ser.

Recordo vivament la meua arribada al Mixt 4 de l'Hospitalet perquè, en prendre possessió, em vaig veure embolicat amb un nomenament de "director interí" d'aquell centre. Per què em van nomenar a mi, que era el darrer professor arribat? No ho sé pas, encara que tal vegada hi va influir que jo procedia d'una Comissió de Serveis com a director de l'institut que en deien Patronat Ribas –avui es diu Vall d'Hebron, em sembla– i que treia la son als responsables d'ensenyament del *Ministerio de Educación* d'aleshores. Era un centre molt peculiar, molt conflictiu amb l'administració, però jo en vaig sortir ben parat, malgrat les dificultats d'aquella comissió de serveis. El cert és que el nomenament era un obsequi enverinat, perquè l'institut de l'Hospitalet d'aleshores estava ubicat en un indret un xic inhòspit, format de barracons provisionals, amb un pati enfangat quan plovia i amb una gran proporció de personal que era molt crític amb tota l'administració educativa, hereva del franquisme. Certament el dictador estava mort i enterrat, però tot l'aparell repressiu, polític i administratiu de la dictadura estava en ple funcionament. Una de les poques coses que havien canviat eren els ajuntaments, que s'havien democratitzat.

Figura 1. Rua de Carnestoltes. La imatge reflecteix la recuperació de festes populars a l'Hospitalet. L'Institut hi va voler participar i aquí estic jo –que n'era director– disfressat d'eclesiàstic i flanquejat pels nois de secretaria i un bon nombre d'alumnes que, en veure la fotografia, recordo vivament.

Per tant, la meua arribada a aquell centre no devia ser pas triomfal; un xicot jove-net, cregudet i nomenat director a dit per una administració educativa que feia el tuf de la dictadura. De tota manera, els que havien de ser els meus companys d'institut van ser educats, em van rebre cordialment tot esperant a veure per on respiraria. Òbviament allà hi havia una junta directiva que cessava amb el meu nomenament; el meu àngel de la guarda es va dir Genís Pascual. D'entrada em va caure bé, ell era professor de física i química i, a més, crec que feia la tasca del cap d'estudis. Va posar-me al corrent de tot el que jo podia necessitar, però em va donar un ensurt: jo havia de negociar i assumir la construcció d'un nou centre, un edifici nou, i traslladar el professorat i l'alumnat des dels barracons al nou centre.

EL NOU EQUIP DIRECTIU

Qui ha estat a l'administració educativa pot imaginar què significa batallar amb aquests temes; calia fer-se càrrec de tot. I entre el director i la unitat tècnica del Ministeri, que és qui construïa, hi havia l'Ajuntament de l'Hospitalet, la ciutat en la qual calia construir el nou edifici. Aquestes eren, doncs, les primeres manxiules amb què em trobava: director d'un centre, amb barracons i encarregat de la construcció d'un edifici nou.

La tasca de director requeria, en primer lloc, tenir una junta directiva i jo no coneixia a ningú; era clar que si ho volia, en Genís havia de continuar fent el que feia, és a dir de cap d'estudis, ja que ho feia bé, sabia tota la breu història del centre –crec que tenia un any– i coneixia la gent. Mancava un sotsdirector i un secretari; per al

primer càrrec vaig convèncer una noia que era catedràtica de francès i que sospito que jo li feia un xic de llàstima: era la Isabel Escudé. Per a secretari, em vaig recolzar en el Frederic Utzet, aleshores jove catedràtic de matemàtiques. Crec que amb ells no em vaig errar i durant molts anys hi vaig mantenir una amistat molt estreta, fins que la vida ens va separar a poc a poc. La Isabel era una persona molt maca, lleial, amiga de veritat. Em va fer costat fins al final; de l'Utzet sols diré que, quan alguns anys més tard vaig anar-me'n a fer de cap adjunt dels Serveis Territorials, li vaig suplicar que m'hi acompanyés, cosa que va fer.

Ara em caldria pensar en els altres professors i professores d'aquell centre. No els recordo a tots de la mateixa manera; recordo especialment la Montse Fargas, la Montse Bofill, l'Eugènia Vázquez, l'Esteve Dalmases, la Pilar Llobregat, el Carlos Seara, el Damià Obach, l'Antoni Domínguez i molts més que van anar arribant a mesura que el centre creixia. Gràcies a aquest grup de persones crec que la tasca no va ser tan feixuga, almenys al començament.

DELS BARRACONS AL NOU EDIFICI: LA FIGURA DE JAUME BOTEY

La tasca d'aquell equip directiu no era fàcil. Teníem molts problemes afegits a la situació de provisionalitat de l'equipament i de controlar les obres del nou edifici. El nostre aliat era en Jaume Botey (1940-2018). Era el regidor d'Ensenyament de l'Ajuntament de l'Hospitalet, ciutat que aleshores ja tenia prop de 400.000 habitants; de fet va ser el primer ajuntament democràtic (1979-83) i en Jaume fou escollit a la llista del PSUC. Per a ell, res era impossible i estava abocat a fer-nos la vida fàcil en l'aspecte burocràtic. No recordo que ens digués no a cap demanda! Coneixia molt bé el món de l'educació; poques vegades m'he trobat a la vida amb una persona tan propera i eficient. Recordo que ell va ser qui em va plantejar el problema que l'Hospitalet era percebut per molts dels seus ciutadans com un suburbi de Barcelona i calia dotar la ciutat d'identitat pròpia, calia que la gent tingués l'orgull de ser ciutadà de l'Hospitalet. Coneixia molt bé el món de l'emigració i em demanava que la tinguéssim present. Va ser ell qui em va dir un dia: *"Amic Santacana: hem de fer un institut del qual la gent se'n senti orgullosa. No hem de fer un centre escolar qual-sevol; aquest ha de ser l'institut model de l'Hospitalet"*.

Jo tenia pressa per sortir dels barracons i ocupar el nou edifici, però hi havia problemes de recepció d'obres i, sobretot, de manca d'equipament. El *Ministerio* i la *Delegación Provincial de Barcelona* eren organismes lents de reflexos: ells no tenien pressa, però jo sí. Calien pissarres, equipaments per als diversos seminaris, despatxos, educació física, prestatgeries de biblioteca i un munt de coses. Recordo que estàvem a prop de les vacances –crec que de Nadal– quan vaig plantejar el trasllat. El Jaume em va dir: *"Si tens transport, agafa una camioneta, ves al magatzem i carrega el que puguis; jo no et puc fer cap autorització, però ves als fets consumats!"* I així ho vàrem fer: recordo que un dels membres de l'associació de pares va portar la camioneta. Vàrem anar-hi els de la junta directiva, a fer el trasllat, ajudats per alum-

nes i algun pare, i en un parell de dies el centre estava a punt de començar en el seu nou emplaçament. Encara el guix de les parets estava humit! D'aquesta manera els alumnes van deixar de tenir un centre en barracons i teníem un bon edifici, nou i ben equipat. Mai ningú em va preguntar d'on havien sortit els mobles. També recordo altres funcionaris d'aquella regidoria que ens ajudaren molt en aquells dies, però la memòria m'ha portat a oblidar-ne els noms.

EL PAPER DE LES PRIMERES ASSOCIACIONS DE PARES. L'AMIC GALLEC

Aliats importants en aquells moments eren alguns pares que formaven la junta de l'Associació; recordo amb simpatia el president, un transportista d'origen gallec que ens facilitava no sols el transport de mobles, sinó la convivència entre dues comunitats, la dels catalanoparlants i la dels castellanoparlants. Recordo al principi de tot, en una gran assemblea de pares i mares d'alumnes de l'institut, reunits en el gimnàs del nou centre; jo presidia la sessió i estava sol, tal vegada m'acompanyava algun membre de la junta directiva. El president de l'associació va parlar i, com que era de parla castellana, es va expressar en castellà. Algú, des de l'assemblea, li va cridar que "*prou de parlar en la llengua del imperio*". Aquelles paraules van encendre l'assemblea i la situació es va tornar perillosa; el pobre home no sabia què dir, perquè ell entenia el català i fins i tot podia parlar-lo una mica, però tenia vergonya de fer-ho. Jo vaig agafar el micròfon i recordo que vaig dir: "Sí, és la llengua de l'imperi, però també és la llengua de García Lorca, de Miguel Hernández, de Cervantes i d'Alberti. Per tant, podem continuar en la llengua que cadascú vulgui"; un sonor aplaudiment va segellar l'incident.

ELS PROBLEMES QUOTIDIANS D'UN CENTRE ESCOLAR NOU: ENTRE GRAFFITIS I FESTES

I d'aquesta manera va començar la nova etapa del centre. Amb tot, els problemes eren molts i variats. El nou institut estava situat en una zona aleshores encara industrial, amb carrers que cap al tard es buidaven de gent. Quan l'alumnat sortia del centre, començava a sofrir problemes de robatoris, intimidacions, algun intent de violació —o tal vegada alguna violació no denunciada— i tot plegat ens causava preocupació; també hi havia petites bandes de delinqüents que a vegades entraven en el centre, a l'aparcament de vehicles, i alguns professors es queixaven. La inseguretat és un problema greu sempre i en un centre escolar, si no es combat des del començament, pot esdevenir endèmic. Teníem un porter que vivia al centre juntament amb la seva dona. Imagino que era un antic agent de la Guàrdia Civil, però no ho sé amb seguretat. Ell havia vist alguna cosa i ens en podia informar. El cert és que una tarda, amb ell i algun professor, vàrem assabentar-nos que vindrien un grupet a fer un assalt a l'aparcament i els vàrem parar una trampa. Òbviament també vaig avisar la policia local. Jo sabia els noms dels que vindrien perquè una noia alumna del centre, que estava amenaçada, em va confessar la identitat dels delinqüents. Els

vaig enxampar *in fraganti*. Recordo que els vaig portar al despatx. Eren tres, allà vàrem pactar que mai més ningú del centre seria molestat, especialment cap noia. Si es tornava a produir un assalt, els vaig dir que els denunciaria a ells i els acusaria de tots els robatoris i assalts; contràriament, si es comportaven, des d'aleshores podien venir a l'institut tranquil·lament. Ho van acceptar i van prometre que ens "protegirien" d'altres bandes. I, mentre jo hi vaig ser, no recordo que hi hagués hagut cap assalt més.

Un altre problema era els dels *graffitis* que van començar a aparèixer al centre, especialment en els lavabos. Els membres de la junta directiva volíem que el centre públic fos un referent a la ciutat; això implicava tenir una recepció cuidada, amb alguna planta i lliure de papers penjats amb notes de qualsevol manera i grafits a les parets. Aquesta era una guerra difícil, ja que si hi estàs al damunt la pots guanyar, però si deixes que proliferin, les pintades creixen exponencialment. Tenia alguns aliats en aquesta tasca: el porter, el Genís i algun altre. Però també teníem enemics, fins i tot dins del professorat. Recordo una companya professora que estava en contra de reprimir els grafers dels lavabos perquè deia que és senyal d'expressió democràtica! Per integrar l'institut a la ciutat, junt amb els pares, vàrem organitzar algunes festes i concerts; això sempre és perillós, perquè no resulta fàcil evitar problemes, quan hi ha molts estudiants concentrats, que porten amigues i amics, a la nit, a un concert. Una vegada vàrem convidar Quico Pi de la Serra, un guitarrista i cantautor, considerat un dels representants històrics de la Nova Cançó. Va venir a fer un concert junt amb alguns altres. Òbviament es feia en cap de setmana i en la franja de tarda-nit. M'hi vaig trobar gairebé sol, sense més suport que algun bona fe que em va ajudar; el cap d'estudis m'ha dit que ell hi era també, encara que jo sols recordo que estava atabalat. Amb tot, la festa, aparentment, va anar bé, però el Quico havia deixat les seves coses al despatx de direcció, inclosa la cartera i el *bolso* de la noia que l'acompanyava: van robar-li-ho tot! Jo no vaig saber com explicar-li-ho, però tan pocs com érem, no podíem vigilar-ho tot!

Aquells eren temps en què tots apreníem; uns apreníem a ser professors i d'altres a ser alumnes o pares i mares. Exclosos els sistemes autoritaris que havien regit les relacions personals en els centres educatius durant dècades, resultava difícil adaptar-nos a una societat democràtica. No sabíem com gestionar molts problemes: recordo les eternes discussions i debats en els claustres de professorat sobre si calia prohibir fumar a les classes; molts professors fumaven dins les aules, jo inclòs, que aleshores fumava amb pipa. Podíem prohibir fumar a l'alumnat? Amb quin dret? Fins que la prohibició no va venir de dalt, va ser impossible arribar a un acord. Avui sembla impossible, però es podia veure una classe de 40 persones on la meitat fumaven! I també hi havia el problema afegit dels porros; alguns alumnes en fumaven, però alguns professors també. I treien els porros en els claustres, en els dinars i sopars de fi de curs o de trimestre i no sabíem què fer. Podíem fumar tots sense problemes? Amb tot, el greu problema de fons d'aquells anys, i no sols al nostre institut, era que nosaltres ens consideràvem experts en determinades disciplines acadèmiques: jo era professor d'Història i Geografia, aquell altre ho era de Matemàtiques,

aquella era experta en Llatí o Grec, i així tothom. Per tant, enteníem la nostra tasca formativa en cada matèria específica, però pocs assumíem que ens calia també, a part d'ensenyar, educar. No sempre sabíem diferenciar entre ensenyar coses i formar ciutadanes i ciutadans.

EL BATEIG: DE MIXT 4 A I.B. MERCÈ RODOREDA

Un dia al claustre de professors ens vàrem plantejar "batejar" el nostre centre; no volíem que es digués Mixt 4. I es va començar el procés de discussió interna. Alguns dels noms que sortien eren de científics, com per exemple Max Planck; jo era d'aquesta opinió. Però un grup de professores va començar a proposar noms de dones, era l'aposta feminista i després d'alguns debats va guanyar el nom de Mercè Rodoreda. Es va formar una comissió encarregada de contactar amb l'escriptora (1908-1983), que en aquells anys vivia a Ginebra i a Romanyà de la Selva. La Isabel Escudé ha escrit un text molt maco al qual he tingut accés gràcies a l'amic Genís, on explica que ella i jo vàrem ser els comissionats d'anar a visitar l'escriptora a casa seva del carrer de Balma, ja que aquells dies estava a Barcelona. Jo no en recordo res, d'aquesta visita; la memòria me l'ha esborrat del tot i sols m'ha quedat una mena de sensació amargant que a la Rodoreda no li causava cap emoció el fet de tenir el seu nom en un centre escolar de l'Hospitalet. I, en realitat, l'escriptora no va venir, ni crec que hagués mostrat gaire il·lusió per aquest bateig. Va enviar una breu carta d'acceptació, més protocol·lària que plena de sentiment, i res més. Però no podíem pas tirar enrere i el procediment administratiu va seguir el seu curs. En aquells anys era conseller d'Ensenyament en Pere Pi i Sunyer (1918-2001). Era el temps de la Generalitat Provisional i ell va ser el polític que ens va venir a visitar en un moment que la Generalitat encara no tenia les competències reals transferides.

L'EQUIP DOCENT DEL NOU INSTITUT: UN EQUIP NOTABLE

Aquell institut en què jo vaig estar i vaig participar no va ser mai un centre experimental ni un centre d'avantguarda; amb tot, en un moment determinat hi va coincidir un conjunt impressionant de professores i professors de gran vàlua dedicats a la tasca de formació d'adolescents. Jo vaig tenir la sort de confluïr amb alguns d'ells i d'elles. I no em resisteixo a parlar, per ordre alfabètic, d'alguns dels que vaig conèixer més bé.

L'Esteve Dalmaes Mancebo era un professor jove, arribat a l'institut per oposició, com a professor agregat de Geografia i Història. Crec que ell havia estat responsable de les joventuts del PSUC del barri barceloní de la Barceloneta. No recordo l'any que va aterrar a l'Hospitalet. El recordo com un noi alt, molt bona persona, professor absolutament lliurat a la seva feina, que li agradava i desenvolupava amb total dedicació. Lector malaltís de llibres d'història, tenia un arxiu impressionant de notícies de diaris, filmacions, i tota mena de documents. Era tan seriós que li costava

apropar-se als adolescents, però nois i noies descobrien aviat que era un home bo i savi. Quan jo vaig plegar, va ser el nou director del centre; va marxar el 1996 a l'Institut Emperador Carles i més tard va guanyar una plaça d'inspector d'ensenyament secundari. Anys després vaig tornar a coincidir amb ell a Calafell, on passava algun estiu i vàrem parlar d'innovació educativa en història; em va fer la impressió que era un home desenganyat. Tal vegada havia vist moltes coses, però mentre va estar amb nosaltres va ser genial.

Un altre professor amb qui vaig coincidir va ser en Jaume Bellmunt Padró; vàrem treballar junts alguns anys. Era un home dels que en podríem dir "informat"; estava molt documentat no sols en història, sinó també en economia i en política. Era un professor excepcional, competent i dedicat. Encara que jo aleshores no ho sabia, devia ser membre del Partit dels Socialistes de Catalunya (PSC) i poc després que jo marxés de l'institut ell va anar a ocupar un càrrec de confiança a la Delegació del Govern a Catalunya. El recordo en un despatx d'aquell palau modernista, rodejat de diaris i papers. Li he perdut la pista, malgrat que em considerava amic seu. Sembla que després va treballar al Parlament de Catalunya i va ser cap de gabinet del president Joan Raventós; també feia d'analista de presidents socialistes com Pasqual Maragall o José Montilla. M'hauria agradat conèixer-lo molt més. Recordo que una vegada vaig anar a casa seva a Sants i tenia un estudi que semblava el gabinet d'un autèntic savi!

Antoni Domínguez va arribar a l'institut amb unes referències impressionants. Era catedràtic de Ciències Naturals i havia impulsat la idea dels horts escolars i algun camp d'aprenentatge. L'Antoni era un *didacte* de veritat, d'aquells com n'hi ha pocs. Després crec que ha fet diversos estudis sobre el medi local de l'Hospitalet i el Baix Llobregat. Tenia molts alumnes que n'eren devots.

De la Isabel Escudé-Cofiner, ja n'he parlat, com a sotsdirectora. Però ella era professora de Llengua i Literatura Francesa. Era una noia molt activa, amb idees; el seu cap no parava mai i recordo que una vegada volia portar alumnes a França a una excursió per la regió del parc regional de la Camarga i Seta, així com a Arle. No tenia cap professor que la volgués acompanyar i jo li vaig dir que m'hi oferiria. L'excursió, que devia durar uns dies, amb un autocar llogat i mig centenar d'adolescents, va ser un èxit, però recordo que nosaltres estàvem esgotats per la vitalitat dels nens i nenes que portàvem, de tal manera que un dels dies, mentre els teníem entretinguts no sé on, vàrem anar a una pensió per llogar dos llits i dormir algunes hores, tot esperant que havent descansat un xic més que ells, podríem resistir, però anàvem errats ja que, òbviament, ells i elles eren incansables! Crec que la Isabel no sols era una extraordinària professora, sinó que era una enamorada de França. La seva vitalitat li venia, em sembla, del seu pare, que era músic i lletrista de molts cantautors i grups musicals de l'època. Com a tantes altres persones que he tractat i he admirat, li he perdut el rastre.

La Montserrat Fargas era professora agregada de Matemàtiques. La recordo alta, prima, oriünda de Manresa i preocupada per fer un ensenyament amable de les ma-

temàtiques; amb ella coincidia amb molts temes de didàctica i de la vida en general. Molts anys després vaig saber que havia fet algun llibre de trigonometria amb un amic meu, en Vicenç Font, col·lega de Didàctica de les Matemàtiques de la meua Facultat d'Educació de la UB. Sempre vaig pensar que la vaig conèixer poc.

El Genís Pascual era professor de Física i Química, l'autèntica ànima d'aquell institut. No sé com s'ho feia, però era un dels caps d'estudis més populars que he vist en un centre d'ensenyament secundari; la darrera vegada que el vaig veure tenia una caixa molt gran de xiulets que imitaven el piular dels ocells i s'estava convertint en un expert en aquest tema!

Del Carles Seara en puc dir poques coses; va arribar crec que de Madrid. Aleshores tenia una companya, l'Helena, professora de Llengües Clàssiques que també estava destinada al nostre institut. Era gallec, i destil·lava simpatia. Professor de Matemàtiques, s'interessava per tot. Fins i tot va venir amb mi a treballar en les excavacions arqueològiques que aleshores jo portava a terme i va ser molt útil com a matemàtic. També ell va ser anys després director del centre i tinc entès que no ho feia malament. Com molts matemàtics, és music i era dels que ja començava a publicar articles científics sobre temes relacionats amb la matemàtica. Va fer la seva tesi doctoral a la UPC i ara és catedràtic allà, amb gairebé dues-centes publicacions. Darrerament he tornat a tenir relació amb ell i estava ple de projectes.

Damià Obach era catedràtic de Física i Química; havia estudiat al Químic de Sarrià, però vaig tenir poques ocasions de saber la seva trajectòria professional. A l'institut era un dels professors de més vàlua, molt atent amb l'alumnat i d'aquells de qui te'n podies refiar sempre.

Frederic Utzet tenia prop de trenta anys quan va arribar a l'institut; alt, ros, amb aspecte fràgil i educat, va ser l'amic pacient que, com ja he dit, va acceptar fer de secretari. Era, sobretot, una bellíssima persona, pacient, meticulós, savi... Quan jo vaig marxar de l'institut va fer el doctorat i llegia la tesi el 1985; aleshores va entrar com a professor associat de la Universitat de Barcelona, entre 1986 i el 1993, quan va passar a ocupar una plaça de professor a la UAB, al Departament de Matemàtiques, on va ser catedràtic en els càlculs de probabilitats.

Finalment em cal parlar de l'Eugènia Vázquez, asturiana, professora agregada de Geografia i Història, havia de convertir-se en la meua companya gairebé fins al final, que m'ho discutia tot. Treballàvem junts i era d'aquelles professores que hi posava l'ànima. Amb un pensament d'esquerra, feminista i treballadora, va compartir amb mi moments bons i dolents. Al final de la meua estada a l'institut ens vàrem distanciar, però mentre compartíem seminaris, fèiem un bon tàndem.

Podria esmentar molts més noms, però d'ells i d'elles en sabia moltes menys coses. I si he fet esment d'aquests companys i companyes és per fer veure que a l'institut de l'Hospitalet hi va passar un professorat en general competent, digne i, sobretot, dedicat.

L'EXPERIÈNCIA DIDÀCTICA DEL GRUP Història 13-16 A L'INSTITUT MERCÈ RODOREDA

De mi, diré que era el cap del seminari de Geografia i Història. En aquells anys jo estava immers en un projecte de recerca sobre didàctica de la història que en dèiem *Història 13-16*. Jo formava part d'un grupuscle de docents que es van interessar per mètodes de treball alternatius als sistemes d'ensenyament tradicionals; ens inspiraven mètodes d'ensenyament que s'estaven desenvolupant a la Universitat de Leeds sota la tutela de David W. Sylvester entre els anys 1972 i 1975 i d'AJ Boddington entre 1975 i 1977, per a acabar el 1978 sota la direcció de Denis Shemilt (Sallés, N. 2010: 110). El projecte s'inscrivía en el context de la reforma del currículum al Regne Unit i estava patrocinat per l'Schools Council de Londres. Era un model d'ensenyament de la Història que formava part del moviment de la *New history*, que s'estava desenvolupant a la Gran Bretanya. Una de les bases d'aquest moviment consistia a posar èmfasi en la metodologia d'anàlisi de la realitat històrica més que no pas en la narració dels mateixos fets històrics. Es tractava d'aconseguir adquirir tècniques i habilitats històriques i, sense menysprear els continguts de la història, aquests passaven a un segon pla. La idea era potenciar les tècniques de treball intel·lectual, tot i que s'utilitzaven les tècniques de la historiografia; en realitat no es pretenia crear petits historiadors, sinó subjectes amb ments ben estructurades, capaços de desenvolupar el pensament crític. Seguint aquestes pautes, els objectius globals que calia perseguir mitjançant l'ensenyament de la història eren els següents:

1. En primer lloc, cal conèixer com el mètode d'anàlisi de la història tracta la informació sobre els fets del passat.
2. En segon lloc, és necessari aprendre a relativitzar els fets protagonitzats per homes i dones en el passat.
3. En tercer lloc, és important adonar-se que existeixen diferents escales de valors en les societats pretèrites i que aquestes influeixen en les nostres decisions.
4. Finalment, cal aconseguir, en la mesura del possible, el desenvolupament d'una capacitat de judici crític de les informacions obtingudes sobre el passat.

Sense conèixer en profunditat la naturalesa d'aquestes bases ideològiques, alguns dels membres del nostre grup de professors espanyols vam realitzar un viatge a Anglaterra amb la finalitat de conèixer el projecte de l'Schools Council. D'aquesta manera vam conèixer l'aplicació a classe del projecte que es denominava "*History 13-16*"; el títol es refereix al fet que els destinataris eren joves alumnes d'entre 13 i 16 anys i, d'acord amb els objectius traçats, emfatitzava l'adquisició d'aprenentatges cognitius.

Cal tenir present que en aquells anys, aquí al nostre país, es considerava que la història, normalment, constituïa un corpus de coneixements ja existents, inalterable, que construïa una veritat única i absoluta. La font del coneixement de la història, per a una gran part del professorat, era el llibre de text, on s'exposava el que calia ensenyar i el que era necessari aprendre. Aquesta és la visió que ha transmès bona

Figura 2. Excursió de la primera promoció a la Provença el 1981. La imatge recull un instant davant de la façana de Sant Tròfim, a Arle.

part del professorat fins al present. Per contra, en el nou plantejament nostre es donava per descomptat que la fórmula més lògica de plantejar l'aprenentatge era concebant-lo com un descobriment, per la qual cosa no es tractava de memoritzar-lo per a repetir-lo posteriorment en un examen.

Els components del grup nostre del projecte *Història 13-16* –igual que els nostres col·legues britànics– vàrem concebre uns materials en la base dels quals es trobaven les capacitats cognitives de les persones entre els 13 i els 16 anys. Al mateix temps, es tenia en compte l'estudi psicològic de les seves necessitats en aquestes edats. En la pràctica, es partia d'un exhaustiu llistat de necessitats i de capacitats elaborat per la psicologia evolutiva i, sobre la base d'aquestes, es demanava als historiadors i professors d'història, quines d'aquestes necessitats es podien cobrir amb l'estudi d'aquesta matèria concreta. Aquest particular tractament de l'ensenyament de la història va ser un dels aspectes més importants i determinants per a comprendre la filosofia del projecte.

L'aplicació d'aquesta metodologia de l'School Council a l'institut Mercè Rodoreda implicava encaixar capacitats i necessitats dels adolescents amb el mètode d'anàlisi de la història i, sobretot, les eines que l'historiador utilitza per a analitzar el passat. Òbviament no es tractava de formar professionals de la història, però sí de desenvolupar algunes de les habilitats pròpies de l'historiador, com ara formular hipòtesis, analitzar fonts, classificar-les i emetre judicis sobre aquestes, i creïem que no es podien assolir si no es participava en el procés de manera activa; érem dels que pensàvem que aquestes habilitats només s'aprenien amb la pràctica. Per a nosaltres,

l'ús de fonts no era un element perifèric de la història; per contra, es tractava del seu nucli central. Per a nosaltres la història, el passat, es reconstruïa amb hipòtesis basades en l'ús correcte i rigorós de les fonts, ja siguin materials, textuals, gràfiques, sonores o orals.

En conseqüència, tenint present que l'aprenentatge de la història té una sèrie de fases d'ensinistrament instrumental inevitables, en la pràctica escolar, el nostre equip *Història 13-16* introduïa unes primeres fases de recerca fonamental, de caire metodològic, que començaven per fer aprendre el còmput del temps, és a dir, la cronologia, per a continuar seguidament per aprendre a formular hipòtesis sobre determinats fets del passat; després calia fer l'anàlisi i classificació de fonts primàries i secundàries, conèixer la problemàtica entorn de les proves i aplicar-hi l'exercici de la crítica per a finalitzar amb l'aprenentatge d'interrogar el passat. Per a afrontar la complexitat que tot això significava, el mètode didàctic aplicava un sistema d'aprenentatge basat en el descobriment, utilitzant l'analogia entre el treball del detectiu i el de l'historiador, establint semblances i diferències entre tots dos.

Evidentment, a la fi de la dècada dels anys setanta del segle passat, el desenvolupament de propostes metodològiques d'aquesta índole a Espanya xocava amb grans resistències; la primera era la d'un professorat conservador que concebia l'ensenyament de la història com un procés en el qual l'alumnat havia de ser capaç d'assimilar allò que s'explicava a les classes i que figurava en lletres de motlle en els llibres de text; el llibre de text era la font fonamental de la història, així com els propis coneixements del professorat. No menys problemàtica era l'existència d'un programa que incloïa fonamentalment coneixements de tipus enciclopèdic, menyspreant o ignorant tot aprenentatge metodològic o procedimental. En matèries com la Física, la Química, la Geologia, la Biologia o la Botànica sí que es reconeixia l'existència d'una metodologia concreta que feia falta aprendre, però en Història... quin era el mètode d'anàlisi del passat?

Introduir aquesta manera d'ensenyar història no era fàcil; jo ho vaig provar amb un èxit desigual. Recordo com a anècdota que en un dels temes, a fi d'ensenyar a manejar críticament fonts, vàrem preparar un judici amb l'alumnat en què havien de decidir si la reina Joana I de Castella, quan va ser exclosa del tron i tancada en un castell, a Tordesillas, estava boja o bé va ser víctima del seu pare i el seu fill. El judici –en vaig fer més d'un–, amb nois i noies vestides a l'estil del segle XVI, va ser filmat amb vídeo i va despertar una certa expectació. Era un dels primers intents d'introduir el pensament crític en l'estudi de la Història! Hi ha uns vídeos d'alguna d'aquestes sessions, que trenta anys més tard, una alumna meva de la Universitat de Barcelona va emprar, perquè va voler avaluar fins a quin punt aquestes experiències havien funcionat i va entrevistar molts nois i noies que havien participat en els judicis. D'aquests vídeos en diu moltes coses que em permeto introduir: la investigadora fa notar que en els vídeos el professor pràcticament no intervé; els nois i noies adopten ràpidament el paper de preguntar, demanar aclariments als seus companys sobre les fonts emprades, i s'involucren molt en el tema que han de jutjar. Diu la investi-

gadora que "normalment demostraven un domini de les fonts. Tenen clar que varien en funció del seu emissor. Saben diferenciar-les i fan referències. Interpel·len, parlen de la seva veracitat. Tenen clar que han d'aportar proves per a les afirmacions que exposen. Tot això és senyal que saben què han de fer i han comprès la metodologia que hi ha al darrere de la unitat. Desenvolupen una actitud molt empàtica especialment envers el cas, tot i que en una ocasió tenen clar que no poden pensar com pensarien en el segle XVI" (Sallés, N., 2010: 387-389).

Un dels primers resultats de la recerca va ser que els alumnes que havien participat en l'experiència van mostrar-ne un record viu, encara que parcial. Recordaven el mètode, per la seva singularitat, enfront del que es feia en altres matèries i pel protagonisme que ells tenien en el seu propi aprenentatge. A més, els entrevistats incidien en el fet que el treball els motivava perquè partia de problemes, enigmes i casos, és a dir, reptes als quals havien d'enfrontar-se.

La segona observació és que es tractava d'una cosa divertida, que els agradava. Sembla cert que els agradava això de treballar amb el mètode per descobriment. Alguns també deien, en contraposició, que sorgien conflictes entre el que es considera important i el que no. Alguns manifestaven la idea que el mètode els transmetia pocs coneixements i el van considerar una pèrdua de temps. No obstant això, aquesta concepció no era majoritària i sorprenia que no es donés amb tanta freqüència en aquells alumnes que es declaraven a si mateixos "mals estudiants". Aquests raonaven que el mètode memorístic no els motivava.

La tercera observació rellevant era que la percepció que tenien sobre el mètode era que avui, transcorreguts trenta anys, el valoraven més positivament que en el seu moment. Assenyalaven que un dels punts febles del mètode era que no continuava en els cursos següents: una vegada s'aconseguien les habilitats i es coneixien els procediments de la disciplina i, en conseqüència, estaven llestos per a començar a aprendre història, tot aplicant-los, ja era el moment que s'acabava el curs. Al següent any ja no es feia i si passaven a tercer i al COU, es trobaven amb una Història Contemporània i una Història de l'Art que estaven condicionades per la selectivitat.

La quarta observació que es va poder extreure de la recerca era que l'alumnat aconseguia, a judici seu, un cert coneixement dels mètodes d'anàlisi. Els entrevistats, en molts casos, tal vegada no podien recordar gaires continguts conceptuals concrets, però sí que podien explicar la filosofia del mètode, la idea d'allò que amb el mètode 13-16 anys es perseguia. Aquest aprenentatge –afirmen– els va canviar la concepció de la història i alguns alumnes comentaven que des de llavors analitzaven uns certs continguts de la informació o s'enfrontaven a determinades situacions "d'una altra manera". El fet que, després de trenta anys, la majoria recordés l'esperit del mètode que van aprendre d'adolescents, segurament és un indicador d'un cert èxit educatiu.

En resum, cal preguntar-nos després de diverses dècades què ha quedat de tot allò? No es pot afirmar que tots els que el van experimentar van haver captat els objec-

Figura 3. Un concurs literari, durant la festa de Sant Jordi.

tius del mètode, però en la mesura que avui en tenen consciència, ¿s'adonen que el que importava llavors no era tant aprendre història sinó estructurar el seu cervell? Es pot afirmar, a tenor dels resultats de la recerca, que hi ha una certa consciència de la finalitat d'aquesta mena d'ensenyament de la història. No obstant això, també és cert que l'experiència va ser massa reduïda i massa curta per a poder ser significativa, però va ser suficient per a fer veure a alguns dels llavors nens i nenes que la van experimentar que la Història no era per a ells un coneixement inútil.

Amb tot, el mètode experimental del 13-16 ens servia per als primers cursos, però per als més grans ja no ens era útil, ja que s'havia de treballar la geografia i la història d'Espanya. Jo havia escrit un mètode basat en fitxes i maneig de diaris que havia assajat amb una companya de curs durant un any a l'institut del Patronat Ribas de Barcelona. Aquest centre d'ensenyament secundari de Barcelona era un dels més conflictius d'Espanya en aquells anys. I en aquell context, el mètode, basat en mapes conceptuals i fonts primàries, havia funcionat raonablement bé. A l'Hospitalet aquelles fitxes, que havia publicat l'editorial Akal, van ser el mètode seguit. Mai vàrem fer servir llibres de text. Recordo una visita efectuada per un inspector d'origen valencià que es deia Roca. No va entendre res! Però tampoc va poder fer-hi res.

Per altra banda, en aquells anys el vídeo era una novetat. Recordo que un company professor d'història, el Joan Morros, amb qui jo havia compartit la necessitat d'introduir el cinema a l'ensenyament de la història, em va proposar muntar en el Col·legi de Llicenciats una trobada sobre *Cinema i Història*; allò va ser un èxit i vaig començar a projectar pel·lícules a l'institut, amb la col·laboració d'una entitat que era Drac Màgic, una cooperativa promotora de mitjans audiovisuals fundada l'any 1971. No cal que digui que vàrem tenir bastant públic, sobretot estudiants del nostre institut; em sembla que les pel·lícules es projectaven en hores no lectives, però no ho recordo

gaire bé. El vídeo va ser incorporat, doncs, a les classes d'Història Contemporània. Això va ser a començaments dels anys vuitanta i cal recordar que el primer establiment de vídeo d'Espanya va ser a Barcelona, al carrer del Comerç, l'any 1980! Jo, com molts altres col·legues, vaig arribar a tenir una bona videoteca didàctica, que finalment vaig llençar, quan ja en els anys noranta aquesta tecnologia començava a ser obsoleta.

L'ALUMNAT DEL RODOREDA

Abans d'estar al Rodoreda, jo havia donat classes a l'institut de Ripoll, on els nois i noies eren de la petita vila pirinenca o dels pobles de la rodalia. Aquell era un institut petit, familiar, on gairebé tothom es coneixia; era un lloc on encara havies de dir a algun pare que perquè el seu fill aprovés no calia portar un pernil a l'institut. Et trobaves els pares i les mares de molts alumnes pel carrer, comprant a la carnisseria o anant a prendre un cafè al bar. Eren molt bons alumnes, receptius a qualsevol iniciativa, i tant si era fer teatre a l'institut com assistir a conferències, tot els podia interessar. Després d'estar en aquest centre, vaig anar destinat a Valencia, a un institut de la costa, però on encara dominava l'horta: era Cullera. Els xiquets i les noies de Cullera eren la versió valenciana dels de Ripoll: vius, moguts, però agradables. Allà jo vaig poder fer les classes en català per primera vegada a la vida, encara que estava prohibit; però ells ho volien així!

El meu contacte amb estudiants de Barcelona havia estat a l'institut del Patronat Ribas; no he explicat mai aquella experiència. Aquell institut, que estava en un gran conjunt d'edificis –un antic orfenat, dissenyat per Sagnier– s'havia salvat de la piqueta gràcies als moviments populars dels barris d'aquella part de la ciutat (Horta, Guinardó, Nou Barris, etc). Uns col·lectius d'inspiració àcrata s'havien fet amb el control del centre educatiu i l'òrgan més important de govern era "l'Assemblea de Pares, Alumnes i Professors". Allà tot era diferent; no hi havia jerarquies, ni òrgans de govern més enllà de l'Assemblea. L'administració educativa, encarnada per la Delegació Provincial, s'estavellava contra aquell centre que tenia el suport de les associacions de veïns, els col·lectius anarquistes, part del professorat i els pares i mares d'alumnes. A la pràctica, tot allò era un xic enganyós, però l'experiència m'havia fet tocar de peus a terra sobre què podia ser un institut de la perifèria de Barcelona.

El Rodoreda no hi tenia res a veure; els nostres alumnes eren nois i noies de classe treballadora, fills de treballadors de la SEAT. Els seus pares i mares eren treballadors moltes vegades sindicats, de CCOO o de la UGT. Es tractava en gran part del que en deien el "cinturó roig". Per tant, per una banda hi havia una certa consciència de classe que es traduïa en la valoració de la formació, de la ciència i del coneixement. Per altra banda, una part de l'alumnat procedia del centre de l'Hospitalet, dels barris que envoltaven el centre històric i, per tant, es tractava de famílies de classe mitjana, on hi havia bastants professionals lliberals i comerciants.

Els fills i filles d'aquestes famílies reflectien aquests valors familiars, o almenys així m'ho semblava a mi. D'una classe de quaranta persones, a més de la meitat els interessava el que s'explicava i eren bons estudiants. Sempre hi havia unes minories inadaptades, amb qui era més difícil treballar, però la tasca de fer de professor era molt maca, et senties recolzat per pares i –fins on era possible– apreciat per una bona part de l'alumnat. Jo hi vaig fer molts amics, a l'Hospitalet, alguns d'ells encara em duren. També puc dir que les classes d'Història que fèiem podien arribar a tenir un nivell prou alt de reflexió. He conservat llibretes de notes d'alguns d'aquells cursos fins fa ben poc temps. Alguns d'aquells nois i noies em van acompanyar fins i tot en tasques de recerca arqueològica, quan jo als estius excavava alguns jaciments. I anys més tard han esdevingut arqueòlegs o professionals de la Història. Amb tot, recordo un cas que va ser just al contrari. Era una noia a qui vaig col·locar a classificar les restes òssies d'un cementiri medieval; la feina no l'apassionava pas, ja que mentre els altres estaven excavant, ella estava entre cranis i fèmurs. Quan vàrem finalitzar la tasca, va marxar i mai més la vaig tornar a veure, però vint anys més tard, anant a veure un amic a qui operaven d'urgència en un hospital de Barcelona, a la nit, em va sorprendre una doctora que em va cridar pel nom: era ella! Em va dir que, com que jo l'havia condemnada a classificar ossos humans, havia decidit fer medicina. I avui, quan miro algunes antigues fotografies en què hi apareixen, alguns d'aquells nois i noies, no puc menys que recordar-los amb una gran nostàlgia.

UN BREU ENTREACTE: CAP ADJUNT DELS SERVEIS TERRITORIALS DE BARCELONA

No sé en quin moment ni per quin motiu, el meu amic Joaquim Prats, que també era catedràtic d'Història i amb qui m'unia i m'uneix una llarga i profunda amistat, em va demanar si volia treballar amb ell en els Serveis Territorials d'Ensenyament de Barcelona. En Joaquim –Ximo per als seus amics– estava ficat en política educativa; havia estat cap de professorat de l'ICE de la Universitat de Barcelona amb el psicòleg Miquel Siguan (1918-2010) i tenia idees sobre organització educativa i política de centres. Per què m'ho va dir a mi? No ho sé; tampoc recordo amb quins arguments em va poder convèncer. El conseller d'Ensenyament era un químic que havia tingut diversos càrrecs administratius en empreses, però que no devia saber un borrall d'educació: era en Joan Guitart Adell (1937). Des del 1980 fins el 1988 va ser conseller de la Generalitat sota la presidència de Jordi Pujol. Ni en Joaquim Prats ni jo érem membres de Convergència i Unió, el partit guanyador de les eleccions. Per tant, era ben clar que no podríem durar en uns càrrecs que, en la pràctica, administraven el vuitanta per cent de la partida pressupostària d'Educació, que com es pot imaginar, era de les grosses.

Jo vaig acceptar treballar com a cap adjunt d'Ensenyament Secundari de Barcelona perquè, presentat el nostre programa d'actuació, va ser acceptat sense cap esmena. El meu càrrec era la traducció al català del "*subdelegado provincial de educación*". Vaig ser nomenat el 30 de setembre de 1982. No vull fer una glossa d'aquell any per-

Figura 4. Érem joves; el Carlos Seara i jo, l'Elisabeth, lectora de Francès, i l'Elena, professora de Grec, al viatge de COU.

què no és aquí el lloc de fer-la. A la Delegació d'Ensenyament em va acompanyar en Frederic Utzet, que molt aviat va descobrir que no era la seva vocació. Jo hi vaig estar un any, ja que a començaments de setembre de l'any següent vàrem dimitir tot l'equip que hi havíem entrat. La tasca d'administrar l'ensenyament secundari era apassionant i recordo que en un curs vàrem engegar la construcció d'un nou institut gairebé cada setmana; el Ximo era un bon gestor i segurament hauríem pogut aguantar molt temps, però jo hi havia entrat amb unes condicions que la Conselleria no podia complir. El motiu que em va fer decidir va ser les subvencions a l'escola privada, especialment la confessional catòlica. Però aquest breu entreacte em va allunyar del Mercè Rodoreda, tal vegada per sempre. Quan hi vaig tornar, com a professor, al cap d'un any, res semblava igual.

EL COMIAT MEU DEL RODOREDA

No puc dir en quin moment, essent director de l'institut, vaig adonar-me que jo no podia continuar a la direcció; sols sé que en un determinat moment, en un claustre, vaig començar a perdre votacions. Algunes propostes no agradaven. Hi van influir segurament moltes coses: en primer lloc van arribar professors nous amb qui no vaig poder connectar de la mateixa forma que havia fet amb els primers; en segon lloc, el model d'ensenyament que a mi m'agradava no era pas del gust de tothom. Recordo que una vegada vaig comprar una trentena de llibres del gran pedagog Celestí Freinet titulats *Les invariants pedagògiques*. Eren uns llibrets petits que definien allò que és fonamental per ser un bon mestre. Ho vaig fer amb tota la innocència del món, però va ser molt mal interpretat, com si jo hagués volgut "educar" els meus col·legues. També la lluita empresa contra alguns casos d'absentisme escolar de professors ens devia perjudicar com a junta directiva. De fet, una part notable del pro-

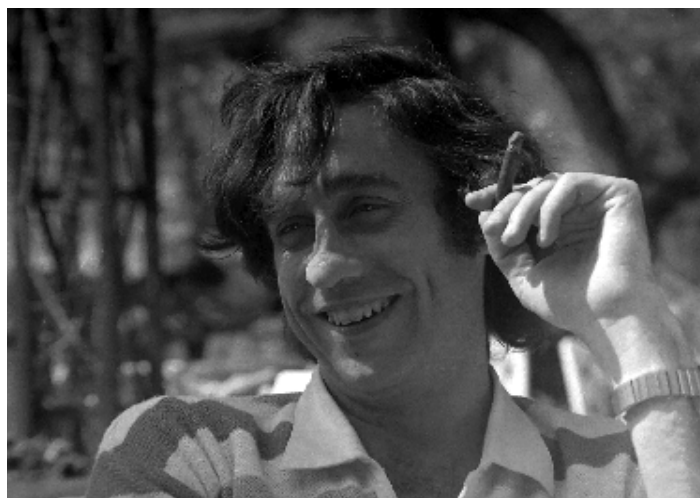

Figura 5. Una foto meva d'aquells anys. Portàvem els cabells llargs.

fessorat pensava que tot el que es feia era de cara a la galeria i va començar un procés en què mantenir-nos en la direcció no era aconsellable. La meva dimissió, discutida breument amb els companys de la junta, estava, doncs, cantada. Un centre educatiu no es pot regir si no hi ha un acord majoritari i un suport important dels companys, i jo crec que aleshores no el tenia. Acceptada la dimissió, encara vaig continuar un temps al centre fins que, per concurs de trasllat, em va correspondre un dels centres educatius on jo volia anar, al barri de Gràcia: l'I.B. La Sedeta, on sabia que hi funcionava un equip docent extraordinàriament bo. Però aquesta ja va ser una altra història.

Com a balanç d'aquest temps he de dir que els adolescents del Rodoreda han estat una part de la meua vida. Es pot dir que en aquests anys –de fet, cada curs– et trobaves amb persones que entraven essent uns nens o unes nenes i en sortien al cap de tres o quatre anys essent gairebé uns adults. Aquesta és una transformació fascinant que no sempre saps portar bé. Resulta molt difícil no involucrar-te en les seves vides i els seus problemes, però observar el seu despertar és un privilegi per a qui ho sap fer bé. Quan escric aquestes ratlles, després de quaranta anys, he de dir que mai sabré si ells van aprendre més de mi o jo vaig aprendre més d'ells.

BIBLIOGRAFIA

SALLÉS TENA, Neus. *L'aprenentatge de la història a través del mètode de descobriment i el seu impacte en l'ensenyament secundari*. Universitat de Barcelona, 2010.

